

1

Nergens zijn de muren zo wit als in een psychiatrische instelling. Na acht dagen en evenzoveel nachten begint me dat te dagen. Het is niet alleen het wit van de muren, maar ook van de plafonds, de gordijnen, de witgeverfde stoel en het witte IKEA-tafeltje waar de geelgroene sanseveria op staat die me dat in slow motion opdringen. Wat ongetwijfeld een rol speelde in de trage groei van dat besef, was dat ik mijn kamer de eerste dagen niet mocht verlaten. Nu dat wel kan, is er geen ontkomen aan, aan de witheid van het hele gebeuren.

Alle kamers zijn hier spierwit wit, en waar ik ook kijk, hoe scherp ik ook probeer te observeren en te speuren, in alle hoekjes en zelfs achter dat zeldzame afgebroken stukje stuc: alleen maar wit. Maagdelijke muren met nergens een spoor-tje groen, een vlekje zwart of een plekje geel. Wit als de kleur van een steriel bestaan, de kleur van de noodgedwongen overlevering. En wat net zo typisch voor de psychiatrische instelling is als die kleur wit, is de opgedrongen rust die er heerst. Dat heeft met tijd te maken, die hier vervormt tot een onmetelijke abstractie. Een zone gevuld met vage resten van gedachten die het tikken van de klok doen verstillen. Tijd als een mentale sluiproute. Dit soort rust rijt wonden open, of veroorzaakt ze.

Anderzijds moet ik toegeven dat die soms ondraaglijke sereniteit van dit gebouw met de vergezellende drukkende sfeer welgekomen is. Wat van groot belang is om mijn verblijf hier te duiden, om het in een vorm van verklarend perspectief te plaatsen, is te weten dat op een gegeven moment in mijn leven de poort naar eeuwige roem zich opende, en dat ik besloot daar zonder de consequenties te overzien doorheen te lopen. Een naïeve jongen die de kansen greep daar waar ze lagen. Ik kon toen niet bedenken dat dit, deze instelling, het voorlopige eindpunt zou worden. Zover ik kan nagaan is hier niemand die me herkent en niemand die iets van me wil, de dokters en psychiaters en psychologen daargelaten. Maar dat is beroepsmatig en heeft weinig met mijn publieke zijn buiten deze witte muren te maken. Dat is in menig opzicht een verademing, de goede kant van het verhaal.

Wellicht rekent men erop dat door de blootstelling aan zoveel puur wit de cliënten, in vroegere tijden systematisch aangeduid als patiënten, in het diepe komen met zichzelf. Wit als de kleur van neutraliteit, hygiëne en reinheid. Dat cliënten weer een stukje onschuld in zichzelf ontdekken waarmee ze dan aan de slag kunnen, in combinatie met pillen en talloze 'gesprekken' met mensen die luisteren en knikken en de sleutel tot je verdere leven ergens in een kluisje hebben opgeborgen, onder het cliëntendossier of de uitgebreide casusbeschrijving. Want dat is wat ik hier ben, een casus, een professionele opdracht en wie weet zelfs een beroepsmatige uitdaging voor ambitieuze zorgverleners. Wat voor de een een mentale breakdown kan zijn, is voor de ander een technische exercitie in casusvorm waarvan men niet kan wachten om die 'op te pakken' en er 'vol energie mee aan de slag te gaan'. Cliënten als de verpersoonlijking van afhankelijkheid

in optima forma, zonder enige zeggenschap over het eindpunt van die afhankelijkheid. Absolute overlevering noemen ze dat.

En juist omdat het een psychiatrische instelling betreft, heb ik evengoed weinig zeggenschap gehad over het beginpunt van de route naar mijn verblijf hier. Gek of gestoord word je niet van dag een op dag twee, of dat is toch min of meer de klinische consensus. Het is een langzaam en nagenoeg onzichtbaar proces, enigszins te vergelijken met schimmelvorming allerhande. Kleine onzichtbaarheden die uitgroeien tot minuscule vlekjes en zich voor je het goed en wel doorhebt ontwikkelen tot een overwoekerend vastklampend geheel dat de schijn heeft er simpelweg bij te horen. Bevelekking van je gehele bewustzijn. Heb je dat op tijd in de gaten en weet je de voedingsbodem ervan adequaat aan te pakken, dan is er weinig tot niets aan de hand. Laat je het op zijn beloop, dan zit je met de gebakken schimmelpereen, zullen we maar zeggen.

Gek geacht worden heeft zijn voordelen, dat mag weleens benoemd worden. Je kan dan namelijk een afwezigheid van bewuste schuld claimen. In een gesticht als dit is de wezenlijke vraag niet of je schuldig bent, maar waar de schuld begint. Welke mentale schimmel nestelde zich voor het eerst in je bewustzijn en hoe manifesteerde die zich sluipenderwijs in het bredere welbevinden en je persoonlijke doch onbewuste verhouding tot de maatschappij? Precies dat type therapeutische gedachten vormt mijns inziens het primaire onderscheidende kenmerk ten opzichte van een doorsnee gevangenschap. Je psychische toestand die als mist over de schuldvraag heen daalt en het rechtsprekende zicht belemmert. Hoe dichter die mist is, hoe groter de kans dat je niet

achter tralies belandt maar tussen deze witte muren mag verblijven. In de zoektocht naar een antwoord op mijn schuld-vraag moet ik benadrukken dat ik net als alle andere mensen een grote en een kleine geschiedenis met me meedraag. Een geschiedenis waarop ik weinig invloed had, een aaneenschakeling van saillante details waar ik het liefst zo weinig mogelijk over praat, en een geschiedenis die ik als zelfstandig volwassen persoon zelf vormgaf, al dan niet gehuld in mist. De periode daartussenin was er een van lange diepe duisternis waarin ik mezelf moest herontdekken.

Ergens in de helaasheid van de persoonlijke evolutie wordt die grote geschiedenis iets wat je voor altijd in je hebt. Littekens uit het verleden die je met je meedraagt, om het even poëtisch en maatschappelijk breed aanvaard uit te drukken. Maar toegegeven, het lot dat vele jaren later op mijn pad kwam, was mij gunstig gezind. Ik werd niet een beetje beroemd, ik werd wereldberoemd. Al begon alles redelijk onbenullig en zonder een vooraf opgezet plan. Meer bepaald begon de weg naar die eeuwige allesverterende roem, naar dat verworden tot publiek bezit, in een Antwerpse brasserie waar ik, al zeg ik het zelf, om uiteenlopende redenen een gewaardeerd collega was. Wanneer ik daaraan terugdenk, lijkt me de voornaamste reden voor die waardering gelegen in het feit dat zwijgen en uitvoeren een houding is waarmee je het in de horeca, afhankelijk van je rolopvatting en ambities, relatief lang kan volhouden. Hoe minder aanwezig je bent, hoe beter je er aardt. Daarom droeg ik nagenoeg altijd oortjes, wat zorgde voor de professionele en persoonlijke afstand die ik nodig had om langere tijd met de koks te kunnen samenwerken. Ik stelde me plichtsbewust en zelfverkozen op als een stil toehoorder en observator van het

menselijke kleinleed dat zich in een keuken kan afspelen. De *blue collar*-wanhoopskreten en moedeloze zuchten van collega's stroomden als een verre Ardense rivier langs me heen. Dat was een uiterst comfortabele positie. Vrienden maakte ik met die houding uiteraard niet. Maar dat leek me allerminst de bedoeling.

Mijn taken voerde ik minutieus uit, dat moet gezegd. In het geval van een afwasser-plus betekent dat het volgende repertoire: je zorgt dat je de borden van etensresten ontdoet en in de vaatwasser stopt, dat wanneer de kok iets nodig heeft uit de koeling je zonder morren de trap af rent, en dat je jezelf weerhoudt van elke culinaire bemoeienis. Mits voldoende ervaring en een zekere gunfactor, mag je de desserts en de garnituren voor de hoofdgerechten bereiden. Daar moet je dan trots op zijn en dankbaarheid voor tonen, het als promotie waarderen, bij wijze van persoonlijk groeitraject waar de nodige professionele aandacht aan wordt besteed. Kern van het werken in een keuken is ontegensprekelijk dat je je plaats kent en je andermans plaats respecteert. Hiërarchie is in zulke settings het laatste redmiddel voor het behoud van de eigenwaarde van collega's; mensen die mislukt zijn in het leven voelen dat donders goed aan. Indien het goed is, ben je de eerste die de keuken betreedt en de laatste die hem verlaat. Een waker over een koninkrijk waarin hij niets te zeggen heeft. Voor een baan ter ondersteuning van een universitaire studie, in de fase tussen mijn kleine en grote geschiedenis, was het meer dan prima.

In termen van afwasefficiëntie liep ik er nagenoeg onmiddellijk na mijn start tegen de grenzen aan. Dat was, afgezien van de zich opstapelende borden op drukke hectische dagen, niets om me over op te winden. Ik berustte in de

mogelijkheden die me werden verschaft. Ik berust nage-
noeg altijd in de mogelijkheden die me worden verschaft.
Een nieuwe vaatwasser had de productiviteit zonder veel
moeite een stukje kunnen opkrikken, daar was ik vrij zeker
van. Maar zolang je niets meldt of nergens een punt van
maakt, blijft alles zoals het is. En ergens een punt van maken
was wel het laatste wat ik deed, sterker nog, het kwam niet
eens in me op, dus een nieuwe vaatwasser kwam er niet.
Vreedzaam protest heeft zowat op alle maatschappelijke
niveaus zijn voornaamste tijd gehad. Mijn contact met de
manager beperkte zich tot zakelijke overdracht. We hielden
het correct, een beetje afstandelijk, zoals mensen die elkaar
elke dag zien maar elkaar niet kennen en niet willen leren
kennen. Een beleefdheidsgroet bij het binnengaan, een
beleefdheidsgroet bij het buitengaan en een merci bij het
ontvangen van mijn wekelijks enveloppe. Soms knikten we
nog eens kort, al zag ik er nooit een teken van wederzijds
begrip of respect in. Het was eerder een plichtmatig ele-
mentair fatsoen ter bevordering van de arbeidsrelatie. Meer
moest daar niet in gezocht worden.

De eerste kok met wie ik samenwerkte hield het niet veel
langer dan een jaar uit. Hij begon met een energie die je hem
op basis van uiterlijk vertoon nimmer zou aangeven. Zijn
naam was Bennie en dan weet je het eigenlijk al wel. Ein-
digt je naam op een scherpe ie-klank, zoals bij Kenny, Kim-
berly, Ronnie of dus Bennie, dan weet je bij voorbaat dat je
maatschappelijke dobbelstenen niet gunstig zullen rollen.
Nederlandstalige gemeenschappen houden niet van mensen
wier naam eindigt op een ie-klank, al helemaal geen scherpe
ie-klank. Dat is iets uit een ver verleden waarin gelijke kan-
sen voor iedereen als wenselijk werden verondersteld. Bij

het verdwijnen van die gedachte vormden bepaalde naamklanken een gegraveerde scheidslijn in sociale status. Een onzichtbaar metalabel van vooroordelen die vaak accurater zijn dan men pleegt te denken of te erkennen. Uitingen van een destructief latent klassenbewustzijn.

Bennie was dik. Fucking ongezond dik. Liep hij drie keer langs de mahoniehouten toog met rode krukken naar de kelderdeur om zo de trap naar de voorraad af te gaan, dan zag hij bleek en wilde hij roken. Drinken deed Bennie nooit, want dan kon hij naar eigen zeggen geen stijve meer krijgen. Een nogal onwezenlijk idee om die man in erectiemodus voor je te zien, neem dat van me aan. Maar Bennie kon wel koken, met name de Belgische keuken had hij perfect in zijn vlezige vingers. En daar draaide het tenslotte om. Sprekend voorbeeld is dat in tegenstelling tot veel etablissementen in en rond het centrum van Antwerpen, Bennie nog zelf zijn bearnaisesaus draaide. Het is van hem dat ik bearnaisesaus leerde maken, of beter gezegd: afkeek hoe je bearnaisesaus maakt. De kunst zit hem in de temperatuurbeheersing middels au bain-marie verwarmen, het constant ritmische opkloppen van het mengsel en het vinden van de smaakharmonie tussen zuur en zacht. Klinkt ingewikkelder dan het is. Enige pijnpunt is dat een voortreffelijke bearnaisesaus à la minute bereid wordt, en dat gaat in tegen de kleinschalige-horecalogica. Prefab is het devies. Dat hij daar niet aan wilde toegeven, toont het vakmanschap van Bennie.

De manager was tevens de eigenaar van de zaak. Dat die twee rollen door elkaar lopen, is voor een gemiddelde brasserie vaak financieel noodzakelijk maar ondernemingsgewijs vrijwel altijd desastreus. Het menselijke ecosysteem binnen een brasserie vertoont onnoemelijk veel gelijkenissen met

een op economische groei gerichte maatschappij. Op een avond was het druk en Bennie had nog dertien bonnen aan de muur hangen toen de oven het begaf. Een felle flits met daaropvolgend een sputterende ventilator luidde het einde van dat mechanische apparaat in. Bennies bolle hoofd liep rood aan en hij vloekte dusdanig hard dat het vooraan in de zaak te horen moet zijn geweest. Hij vloekte meestal met het woordenpaar 'klote' en 'kut'. Dat was Bennies poging tot geraffineerde keukenpoëzie.

De manager, wiens lichtblauwe zijden hemd onder de oksels uitdijende zweetplekken vertoonde, kwam pools-hoogte nemen. Bennie klopte met zijn vuist op de aluminium doorgeefkast en schreeuwde dat hij een nieuwe oven wilde, en op een iets zachtere toon en met een bepaalde vorm van gêne voegde hij eraan toe dat zijn voorkeur uitging naar een combi-stoomoven. Geschrokken van zichzelf draaide Bennie zich om richting het achtpits gasvuur en ging verder met het bakken van steaks en het doorschudden van mosselpotten. De kleine ruimte vulde zich met spanning, stoom en rook. De manager keek me met rode ogen aan, slaakte eerst een gedempte kreet maar kon zich dan toch niet langer bedwingen en riep naar Bennie dat hij zijn bek moest houden. Bennie stak zijn winterpeenachtige middelvinger de lucht in. De manager verliet mompelend, met een haastige stap en een kwaad schuddend hoofd Bennies kleine koninkrijk. Ik gedroeg me zoals een knecht zich moet gedragen. Ik deed alsof ik meezong met muziek die niet opstond en stak een tray vieze borden in de vaatwasser. De stoofvleessaus droop langzaam langs de binnenzijde van de metalen deur. Nadien maakte ik een dame blanche en een chocomousse voor tafel vier en zette ik de slaatjes voor tafel twaalf alvast klaar.